

Dr. Matei-Ciprian Graur

Judecător la Judecătoria Timișoara

Acțiunea penală – între oficialitate și oportunitate

Editura
Stamangiu
2019

oamenilor forța”^[1]. Practic, rațiunea supremă a reglementărilor în vigoare, în vederea sistematizării unor seturi de reguli procedurale, dar și de drept material, se referă la dorința de a înfăptui justiția, fără ca acest scop să aducă atingere principiilor de drept ori drepturilor fundamentale într-un stat democratic.

Efectuarea urmăririi penale trebuie să fie realizată cu o atenție sporită, fiind obligatoriu ca **dreptul la un proces echitabil** să reprezinte unul dintre pilonii esențiali care stau la baza construcției unui dosar penal, organele judiciare neputând invoca dorința de a condamna cu orice preț. Acestea vor trebui să fie călăuzite în activitatea desfășurată de ideea de justiție echitabilă, egală pentru toți, în care doar ceea ce este probat în mod legal și loial va putea fi luat în considerare în vederea analizării vinovăției într-o situație concretă.

Secțiunea a 2-a. Principiul oportunității în faza de urmărire penală

§1. Noțiune

1.1. Precizări prealabile

149. Rezonanțele modificărilor legislative în materie procesuală penală în țara noastră au fost resimțite inclusiv pe planul principiilor de drept care guvernează regulile „jocului” judiciar. Astfel, păstrându-se totuși ca nucleu al procesului penal, **principiul oficialității a dobândit o nouă accepțiune**, poate mai occidentală, acesta fiind pe alocuri colorat de o abordare permisivă în ceea ce privește derogarea de la obligativitatea punerii în mișcare a acțiunii penale.

S-a arătat^[2] că, în cazul infracțiunilor mai puțin grave, urmărirea acestora ar putea constitui o sursă inutilă de conflicte sociale, iar

^[1] *Ibidem.*

^[2] H. DONNEDIEU DE VABRES, *Traité élémentaire de droit criminel et de législation pénale comparée*, Librairie du Recueil Sirey, Paris, 1937, p. 631-632.

dacă Ministerul Public ar da curs tuturor plângerilor și denunțurilor primite, ar deveni un simplu instrument al răzbunării private.

Această concepție se îndepărtează de unele curente legislative existente în anumite state europene, cum este cazul Greciei, țări în care magistrații însărcinați cu exercitarea funcției de urmărire penală sunt obligați să urmărească în mod sistematic toate infracțiunile cu care sunt sesizați, indiferent de gravitatea sau de circumstanțele în care au fost săvârșite. De aceea, aceștia nu pot opri cursul investigației, nefiind permisă abandonarea acuzației^[1]. Cu toate acestea, se remarcă o tendință de relaxare a obligativității acuzației penale în cazul infracțiunilor minore, aspect care derivă inclusiv din standardele de reglementare la nivel european.

Așadar, în cuprinsul aceluiași articol (art. 7 CPP), **legiuitorul îmbină armonios cele două principii – al oficialității și al oportunității** –, indicând un aspect de politică penală pe care inclusiv România este obligată să îl adopte în speranța alinierii la un standard de sancționare comun cu al altor state europene, dar și de peste ocean.

Chiar dacă denumirea marginală a art. 7 CPP se referă doar la obligația organelor judiciare de a pune în mișcare și de a exercita acțiunea penală, alin. (2) completează prevederile, derogând de la obligația inițială și conturând posibilitatea procurorului de a renunța la exercitarea acțiunii penale.

De asemenea, analiza art. 7 CPP relevă în alin. (3) și exprimarea **principiului disponibilității**, enunțându-se cazul în care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de conduita persoanei vătămate – plângerea prealabilă sau obținerea autorizării ori sesizării organului competent sau îndeplinirea unei alte condiții prevăzute de lege.

Prin urmare, **principiul oficialității este departe de a avea un caracter absolut**, cu atât mai mult cu cât dorința „știrbirii” obligativității punerii în mișcare a acțiunii penale se regăsea și în vechea reglementare, însă sub alte forme. Putem aminti în acest sens dispozițiile art. 18¹ CP 1969, text de lege care reprezenta la acea vreme un veritabil instrument prin care organele judiciare se

^[1] În acest sens, a se vedea Y. JOSEPH-RATINEAU, *op. cit.*, p. 331.

delimitau de regula oficialității, apreciind oportunitatea acesteia în raport cu pericolul social existent.

150. Doctrina a făcut numeroase referiri la ce înseamnă oficialitatea în procesul penal. Nu putem să nu avem în vedere abordarea acestei probleme prin prisma unui veritabil drept al statului de a trage la răspundere penală pe infractor^[1]. Este evident că nimeni nu poate contesta dreptul statului de a sancționa, prin organele specifice, conduitele infracționale, aceasta fiind practic **materializarea oficialității pe tărâm procesual**.

Tot în această direcție, putem să ne referim și la cuvintele profesorului Nicolae Volonciu^[2], care afirma că „*scopul procesului penal este constatarea la timp și în mod concret a faptelor penale. Rezultă că organele judiciare au obligația de a desfășura activitatea procesuală ori de câte ori s-a săvârșit o infracțiune. Pe acest temei se bazează existența principiului oficialității sau obligativității*”^[3].

Doctrina recentă^[4] a subliniat faptul că noile dispoziții nu prevăd explicit principiul oficialității, reglementând însă, în mod nefericit, obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale în cadrul principiilor generale, deși aceasta nu poate fi calificată ca un principiu al întregului proces penal.

Independent de abordarea legiuitorului, apreciem că, în fapt, **art. 7 CPP nu face altceva decât să aducă în prim-plan cele trei principii esențiale:** al oficialității, al oportunității și al disponibilității.

Rămânând în sfera interferenței dintre principiul oficialității și cel al oportunității, putem aprecia că oficialitatea reprezintă imperativul conform căruia actele necesare începerii ori desfășurării în continuare a procesului penal trebuie realizate de către organele judiciare, chiar fără inițiativa părților implicate. Cu toate acestea, el va fi estompat de principiul oportunității, putându-se totuși afirma că această derogare de la regulă, de fapt, o întărește. Temperarea

[1] În acest sens, a se vedea TR. POP, *Drept procesual penal*, vol. I, *Partea introductivă*, Tipografia Națională, Cluj, 1946, p. 99.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 84.

[3] *Ibidem*.

[4] M. UDROIU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 67.

oficialității pare bine-venită tocmai prin prisma existenței anumitor indicii care vor evidenția că nu de fiecare dată se impune investigarea în continuare a unei fapte. De aceea, oportunitatea își va găsi locul foarte ușor în cadrul procesului penal, fără să nască un conflict cu celelalte principii, reușind să focuseze organele judiciare pe ceea ce trebuie cu adevărat să fie urmărit.

1.2. Principiul oportunității – modalitate de accelerare a procedurilor judiciare penale^[1]

151. Dorința statului de a accelera termenele de desfășurare a proceselor penale, atât datorită rigorilor europene în materie, cât și ca urmare a dorinței de respectare a dreptului la un proces echitabil conturat prin exigențele termenului rezonabil în acord cu art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, a condus la implementarea unor instituții cu caracter de noutate în legislația noastră internă.

Diversitatea modificărilor aduse de către legiuitor odată cu adoptarea noilor legi penale, precum și dorința acestuia de a apropia dispozițiile procesuale penale de cerințele europene în materie au condus la existența unei noi ordini procedurale de natură penală, menită să creeze un **sistem riguros de garanții care să vegheze buna desfășurare a procesului penal.**

Astfel, modalitatea de implementare a normelor de procedură în materie penală a urmărit nașterea unor instituții riguros structurate și definite, care să evidențieze noua filosofie a legiuitorului, în acord cu modernizarea sistemului de drept penal din țara noastră.

Așadar, ca o consecință a creșterii permanente a volumului de activitate a instanțelor de judecată, dar în special a parchetelor de pe lângă aceste instanțe, legiuitorul intern a fost nevoit să adopte o

^[1] Această secțiune este extrasă din M.C. GRAUR, *Principiul oportunității – renunțarea la urmărirea penală – modalitate de accelerare a procedurilor judiciare*, Conferința internațională francofonă a doctoranzilor în drept penal cu tema *Protecția penală a drepturilor și libertăților fundamentale*, Iași, 5-8 noiembrie 2015.

strategie legislativă prin care să reușească o **filtrare a cauzelor**^[1] care se impun a fi analizate ulterior de către judecător, oferind cadrul legal de limitare a numărului de dosare penale.

În acest sens, prin adoptarea Codului de procedură penală actual a fost reglementat expres principiul oportunității, fiind stabilit setul de reguli ce permite procurorului să stopeze plângerile în mod vădit nejustificate sau de importanță redusă chiar înainte de a efectua cercetări, pentru ca resursele investigative să fie canalizate spre dosarele importante, cu posibilitatea persoanelor interesate de a formula plângere împotriva acestei soluții. În acest sens sunt dispozițiile art. 7 alin. (2) CPP, care prevăd o **excepție de la regula generală a obligativității punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale de către organele judiciare**. Textul amintit arată că, *„În cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege, procurorul poate renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia”*.

Totodată, ca o completare a principiului oportunității, **legiuitorul a menținut principiul disponibilității** din vechea legislație penală, în sensul acordării unui drept de opțiune persoanei vătămate prin infracțiune cu privire la necesitatea sancționării celui ce se face vinovat de săvârșirea unei fapte penale^[2].

Legiferarea celor două principii creează un set de reguli care permit organelor judiciare o „relaxare” în gestionarea numărului de dosare cu care sunt investite spre soluționare, principii aplicabile, bineînțeles, în sfera infracțiunilor având un pericol redus.

152. Aprecierea oportunității desfășurării urmăririi penale, raportat la dispozițiile legale amintite mai sus, creează un **mecanism**

^[1] Acest filtru se născuse și sub vechea legislație, sub o altă formă, conform dispozițiilor art. 18¹ CP 1969.

^[2] Art. 7 alin. (3) CPP prevede faptul că, *„În cazurile prevăzute de lege, procurorul pune în mișcare și exercită acțiunea penală după introducerea plângerii prealabile a persoanei vătămate sau după obținerea autorizării ori sesizării organului competent sau după îndeplinirea unei alte condiții prevăzute de lege”*.

de accelerare a procesului penal în cauzele în care interesul public nu cere continuarea acestuia.

Nu orice acțiune ilicită, care intră în sfera dreptului penal, va trebui să determine ca persoana care a săvârșit-o să fie trasă la răspundere penală. Cu toate acestea, este evident că, atâta vreme cât o persoană săvârșește o faptă penală, aceasta se întâlnește, inerent, cu dreptul penal, asumându-și o eventuală represiune a statului.

Diferențele legislative față de Codul penal din 1969 sunt semnificative în ceea ce privește fapta penală prevăzută de lege. Astfel, în vreme ce legislația anterioară stabilea îndeplinirea atât a condiției ca fapta să fie prevăzută de legea penală, cât și ca aceasta să prezinte pericol social, noua legislație trasează o regulă clară: din moment ce fapta este prevăzută de legea penală, aceasta înseamnă că prezintă un pericol social^[1].

În situația în care se apreciază însă că, într-adevăr, fapta nu impune represiunea statului, datorită unor circumstanțe concrete, fie cu privire la faptă, fie cu privire la persoana care a săvârșit-o, legiuitorul a regândit posibilitatea finalizării urmăririi penale, procurorul putând recurge la dispozițiile art. 318 CPP care impun **analiza interesului public, fără ca aceasta să reprezinte o trăsătură a infracțiunii**.

Așadar, s-a arătat că, *„din noianul de fapte pe care omul este în stare să le săvârșească, au fost alese cu dibăcie acelea care își merită locul în legea penală, cele periculoase. Criteriile avute în vedere pentru a se ajunge la o asemenea concluzie sunt diverse și fac obiectul politicii penale”*^[2].

Analiza oportunității este extrem de importantă în contextul în care renunțarea la a mai urmări penal o faptă de importanță redusă va ajuta organele judiciare să se concentreze pe dosarele însemnate, grăbind astfel procedurile și respectând exigența celerității în procesul penal.

^[1] Pentru o analiză în același sens, a se vedea V. CRĂCIUN, *Adevărul în dreptul penal*, în C.D.P. nr. 2/2014, p. 23.

^[2] *Ibidem*.

153. Raportându-ne la dreptul comparat, observăm că **modelele de politică penală** din diferite state se nasc în funcție de specificul social, economic, politic sau chiar religios al acestora, neputând fi identice.

O aplicare eficientă a nevoii de accelerare a procedurilor judiciare în materie penală o regăsim în Statele Unite ale Americii, unde **Al Șaselea Amendament** din Constituție prevede că în toate procesele penale acuzatul trebuie să se bucure de dreptul la un proces rapid (așa-numitul *speedy trial*). În acest sens, Curtea Supremă de Justiție a statuat că acest drept reprezintă un drept fundamental, la fel ca celelalte drepturi stabilite de Al Șaselea Amendament. Astfel, toate statele din S.U.A. au preluat dreptul fundamental amintit, menționându-l în mod expres în Constituțiile proprii, ca garanție în cadrul unui proces penal în curs.

De asemenea, **Convenția europeană a drepturilor omului** conține în cuprinsul art. 6 parag. 1 dreptul la un proces echitabil^[1]. Garanțiile dreptului la un proces echitabil cuprind dreptul de judecare a cauzei într-un termen rezonabil, drept procesual fundamental care în materie penală devine aplicabil începând cu faza de urmărire penală. Astfel, obligația pozitivă a statului de a desfășura o procedură judiciară care să se încadreze în standardele art. 6 din Convenție cu privire la termenul rezonabil se naște odată cu ordonanța procurorului de începere a urmăririi penale, de la acel moment părțile bucurându-se de protecția acestui text.

154. Prin urmare, concretizarea dreptului la un proces rapid ori a dreptului la un proces desfășurat pe o perioadă rezonabilă se realizează prin **soluții legislative și jurisprudențiale de accelerare a procesului penal**, un exemplu în acest sens fiind procedura de renunțare la urmărirea penală în situația inexistenței interesului public în investigarea unei fapte concrete. De ce ajută această soluție legislativă la respectarea termenului rezonabil în

^[1] „(...) dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî (...) asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa”.

general? Practic, neurmărirea unor fapte mai mărunte va reuși să canalizeze organele judiciare pe dosarele în care se impun investigarea și trimiterea ulterioară în judecată, câștigând timp și resurse în acest sens.

Reluând o idee a lui Enrico Ferri^[1], criminologul francez Jean Pinatel notează: „*Ceea ce surprinde în ansamblul mijloacelor utilizate pentru a combate criminalitatea este faptul că ele au fost puse în aplicare fără să existe o veritabilă preocupare cu privire la natura și cauzele acestui fenomen. Este meritul oamenilor de știință, penaliști, criminologi, care au corectat această stare de fapt, insistând asupra necesității concordanței dintre rezultatele științifice privind cercetările etiologice și metodele de tratament și resocializare a infractorilor, pe de o parte, și sistemul justiției penale, pe de altă parte*”.

Astfel, în prezent, problemele criminalității și justiției penale sunt avute în vedere inclusiv de Organizația Națiunilor Unite, fiind constituită în cadrul Consiliului Social și Economic o Secție pentru justiție penală și combaterea criminalității^[2].

Prin urmare, este de datoria fiecărui stat în parte, dar în acord cu exigențele mondiale în materie penală, de a acorda atenție sporită implementării unor reguli care să contureze linii procesuale penale menite să distingă între cauzele care se impun a fi urmărite și cele în care se impune a se renunța la efectuarea procedurilor în continuare, prin raportare la interesul public existent.

De aceea, **interesul public** analizat de către procuror în verificarea condițiilor de admisibilitate a unei soluții de renunțare la urmărirea penală va trebui raportat la **nevoia de reacție socială față de anumite fapte ilicite**, în concret, stabilirea în ce măsură statul trebuie să acționeze față de încălcări ale normelor de conviețuire socială cu incidență în sfera penală.

^[1] E. FERRI, *Principii de drept criminal*, vol. I, Ed. Revista Pozitivă Penală, București, 1940, p. 7.

^[2] Prin Rezoluția Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite nr. 46/152 din 18 decembrie 1991, a fost înființată Comisia Națiunilor Unite pentru Prevenirea Criminalității și Justiție Penală, formată din experți provenind din 40 de state membre, care discută și fac recomandări privind politica penală.

Pe această linie putem să aducem în discuție concepția filosofului grec Platon^[1], care considera că „pedeapsa nu poate fi justificată prin ea însăși, ca reacție la încălcarea legii, ci trebuie orientată către un scop viitor, care să prezinte utilitate socială și care să constituie temeiul juridic și filosofic al aplicării acesteia”. Conform acestei teorii, scopul pedepsei are în vedere prevenirea specială (ca efect intimidant al pedepsei) și prevenirea generală (prin forța exemplului).

Putem afirma că, în momentul introducerii unor reguli de renunțare la urmărirea anumitor fapte penale, legiuitorul are în vedere politica penală a statului în numele căruia legiferează, raportându-se la **utilitatea socială a procesului penal**. Utilitatea unei proceduri penale, urmată de utilitatea socială a pedepsei pronunțate ulterior de către un judecător în situația stabilirii existenței unui interes public în urmărirea unor fapte concrete, a fost dezbătută de numeroși filosofi antici, printre care Aristotel, Seneca, dar și de către cei moderni (ilumiști francezi).

Sub „cupola” utilității sociale a procesului penal, organele judiciare vor fi nevoite să balanseze instituțiile procedurale pe care le au la îndemână între principiul oficialității, care obligă statul să acționeze în cazul unei încălcări a normelor penale, și principiul oportunității, care devine aplicabil în momentul în care statul apreciază interesul public concret într-o anumită situație.

§2. Restrângerea oficialității acțiunii penale – între a renunța și a afla adevărul^[2]

155. Alături de celelalte principii fundamentale ale procesului penal, **principiul aflării adevărului** reprezintă o garanție procesuală prezentă pe tot parcursul procedurilor judiciare penale, menită să ofere un echilibru între dorința statului de a trage la răspundere penală pe cei ce se fac vinovați de săvârșirea unor infracțiuni și

[1] PLATON, *Dialoguri. Protagoras*, Les Belles Lettres, Paris, 1996, p. 324.

[2] Această secțiune este extrasă din M.C. GRAUR, *Limitări ale principiului aflării adevărului în noua legislație penală*, op. cit., 2015, p. 279-285.

nevoia de stabilire precisă a circumstanțelor concrete în care au fost săvârșite faptele urmărite.

Odată cu intrarea în vigoare a noilor coduri în materie penală, un aspect demn de analizat îl reprezintă consecința sau impactul pe care noua viziune a legiuitorului o are asupra aplicării concrete a principiului aflării adevărului. Se poate pune problema unei atenuări a principiului menționat, prin crearea unor instituții procesuale penale care „înfrâng” până la un anumit punct eficiența principiului aflării adevărului în anumite situații.

De aceea, aflarea adevărului, în contextul noului set de reguli ce călăuzesc organele judiciare în demersul investigațiilor penale realizate, va trebui conturată prin prisma caracteristicilor sistemului procesual penal intern odată cu intrarea în vigoare a Codului de procedură penală.

Prin urmare, se impune analizarea aplicării principiului aflării adevărului prin raportare la modelul de proces penal ales de legiuitor, un indiciu în stabilirea caracteristicilor acestui model fiind **orientarea sistemului spre unul acuzatorial**, de tip anglo-saxon, în care un rol important în stabilirea adevărului îl au acuzatorul și acuzatul, alături de apărătorii săi, judecătorul rămânând un arbitru în „disputa” dintre cele două planuri.

Principiul aflării adevărului face parte din sistemul de principii fundamentale ale procesului penal român, dinamizând sfera regulilor obligatorii în cadrul procedurilor penale aplicate de către organele judiciare, alături de alte principii cel puțin la fel de importante.

Prin sistem de principii fundamentale ale procesului penal înțelegem *„ansamblul sistematizat al tuturor regulilor cu caracter director, care determină structura și desfășurarea procesului penal. În cadrul sistemului, principiile fundamentale sunt așezate în ordine logică, determinată de puterea lor de acțiune și de contribuția pe care o au la realizarea scopului procesului penal, fiind cuprinse într-un tot organizat datorită legăturii pe care o au între ele”*^[1].

Activitățile desfășurate în cadrul procesului penal trebuie să asigure **aflarea adevărului cu privire la circumstanțele concrete de săvârșire a unei fapte penale**, întregul mecanism procesual

^[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 57.

orientându-se spre scopul stabilirii exacte a modalității de desfășurare a activităților ilicite de natură penală.

În acest sens, organele judiciare au obligația de a constata existența sau inexistența faptei pentru care se desfășoară procesul penal. Cunoașterea împrejurărilor de timp, de loc, de mod, de mijloace în care s-a săvârșit fapta, forma de vinovăție, mobilul și scopul faptei, natura și întinderea prejudiciului cauzat reprezintă modalități efective ale aplicării principiului aflării adevărului.

De asemenea, organele de urmărire penală, dar și cele jurisdicționale au datoria de a aplica acest principiu în vederea cunoașterii împrejurărilor care atenuează sau agravează răspunderea penală, dar și a elementelor care conduc la cunoașterea personalității suspectului sau inculpatului.

Nu putem vorbi despre împlinirea scopului procesului penal atâta vreme cât organele judiciare nu reușesc determinarea adevărului în cauză. De aceea, este obligatorie existența unei concordanțe între realitate și ceea ce se stabilește în mod oficial în cuprinsul fiilor dosarului penal.

În doctrină s-a apreciat că „*adevărul ce trebuie aflat într-o cauză penală are caracter obiectiv, anume concordanța dintre faptele petrecute în realitate și faptele reținute prin hotărârea judecătorească definitivă*”^[1]. În acest sens, se vorbește despre o anumită **calitate a probelor**, astfel încât acestea să fie capabile să redea un adevăr judiciar similar cu cel obiectiv. În schimb, în situația în care modalitatea de administrare a probelor este defectuoasă, iar organele judiciare nu reușesc să administreze probele care se impun cu adevărat a fi prezentate în dosar, va exista un risc destul de ridicat de a provoca o eroare judiciară, născându-se, în mod plastic spus, un alt adevăr decât cel real.

156. Reprezentând o regulă de bază a procesului penal, **principiul aflării adevărului este reglementat în continuare în mod expres și în actualul Cod de procedură penală**. Astfel, dispozițiile art. 5 alin. (1) CPP trasează o obligație generală a organelor judiciare, materializată prin conturarea unui principiu fundamental,

^[1] *Idem*, p. 67.

în sensul că acestea „*au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau a inculpatului*”.

Remarcăm că dispozițiile amintite mai sus stabilesc în realitate un principiu general al procesului penal prevăzut și în Codul de procedură penală de la 1968, menționat în cuprinsul dispozițiilor art. 3^[1].

Din analiza prevederilor menționate rezultă în primul rând faptul că atât noul text de lege, cât și dispozițiile anterioare prevăd **două mari direcții care trebuie avute în vedere în momentul aplicării principiului aflării adevărului**. Prima direcție se referă la fapta penală săvârșită, aflarea adevărului având în această situație **caracter in rem**, iar cea de-a doua pune în discuție persoana celui vizat de investigație, în acest caz fiind necesar a se realiza **cercetări in personam**.

O diferențiere interesantă între cele două texte de lege, care nu se limitează doar la aspecte de ordin terminologic, ci se concretizează inclusiv pe planul derulării procesului penal, o reprezintă denumirea persoanei vizate de urmărirea penală. Astfel, în vreme ce legislația anterioară făcea referire la noțiunea de **făptuitor**, noul text de lege se raportează la denumirea de **suspect sau inculpat**^[2]. Acest lucru se datorează în primul rând manierei prin care legiuitorul a înțeles să reformeze sistemul de drept procesual penal, renunțând la reglementarea fazei actelor premergătoare, prezentă în dreptul procesual penal anterior.

În acord cu noua viziune procesuală penală, principiul aflării adevărului își va găsi aplicarea pe tot parcursul procesului penal, însă **doar începând cu momentul declanșării efective a urmăririi penale**, în concret în urma actului procurorului de începere a acesteia. Din acest punct de vedere, remarcăm că

^[1] „În desfășurarea procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului”.

^[2] Există însă și situații izolate, de excepție, în care și noua legislație recurge la noțiunea de „făptuitor”, de exemplu, în cuprinsul art. 44, art. 48, art. 61, art. 62 CPP.

aplicarea principiului în discuție devine mai restrânsă în comparație cu aplicarea acestuia anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală. În concret, renunțându-se la faza actelor premergătoare, în care se punea problema existenței unui faptuitor, noul text de lege nu realizează altceva decât o aplicare riguroasă a unui principiu general care trasează anumite obligații în sarcina organelor judiciare doar în cadrul unui proces penal pendent.

Este firească această abordare, întrucât, chiar acceptând existența unor verificări anterioare începerii urmăririi penale, principiile generale ale procesului penal nu își pot găsi aplicarea decât în cadrul unui proces penal început, fiind de dorit o marcare riguroasă a momentului de la care organelor judiciare le incumbă anumite obligații procesuale, iar celui vizat de proces îi sunt conferite o serie de garanții fundamentale.

157. O importantă limitare a principiului aflării adevărului este reprezentată de întrepătrunderea acestui principiu cu un principiu cu caracter de noutate în legislația noastră internă, preluat din alte legislații de tip occidental și reglementat expres de noua legislație penală.

În acest sens, prin adoptarea Codului de procedură penală a fost reglementat expres principiul oportunității, fiind stabilită regula ce permite procurorului să finalizeze procedurile de importanță redusă, pentru ca resursele investigative să fie canalizate spre dosarele importante^[1].

Principiul amintit se materializează în concret prin nașterea unei instituții procesuale penale inedite în sistemul de drept românesc, art. 318 CPP reglementând expres renunțarea la urmărirea penală.

Necesitatea implementării unui astfel de principiu, care să creeze posibilitatea stopării creșterii nejustificate a numărului de dosare penale ce ajung pe rolul instanțelor de judecată, precum

^[1] Cu caracter de principiu, Codul de procedură penală prevede în cuprinsul art. 7 alin. (2) principiul oportunității, statuând că, „În cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege, procurorul poate renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia”.

și posibilitatea aprecierii în condițiile legii a oportunității exercitării acțiunii penale în mod concret la fiecare caz în parte, a rezultat în primul rând din creșterea permanentă a volumului de activitate raportat la capacitatea reală a organelor judiciare.

O consecință imediată a aplicării principiului oportunității, astfel cum a fost reglementată în procesul penal din dreptul nostru intern, o reprezintă „știrbirea” principiului aflării adevărului, atâta vreme cât vor exista situații în care renunțarea va fi realizată de către procurorul de caz fără a mai continua urmărirea penală în vederea trimiterii în judecată. Or, este evident, un proces penal nefinalizat cu o hotărâre a unei instanțe judecătorești, care să analizeze în mod obiectiv aspectele menționate de acuzare, nu poate garanta pe deplin că în acea situație a fost stabilit un adevăr judiciar. De altfel, interesantă este opțiunea legiuitorului în acest sens prin acordarea posibilității procurorului de a dispune renunțarea la urmărire penală chiar într-un proces penal în care urmărirea penală a început doar *in rem*, fără ca acela care a săvârșit fapta să fie cunoscut^[1].

Prin urmare, aplicarea principiului oportunității de către procuror, prin recurgerea la dispozițiile art. 318 CPP, concretizând astfel renunțarea la urmărirea penală, poate însemna o îngrădire a principiului aflării adevărului. Prin maniera de reglementare, dispozițiile procesuale penale trasează o regulă interesantă, stabilind astfel că principiul aflării adevărului nu are un caracter absolut, suportând anumite limitări, în funcție de circumstanțele desfășurării procesului într-un caz concret.

158. Închiderea unui dosar, odată cu constatarea lipsei interesului public în vederea cercetării infracțiunii săvârșite, reprezintă **o modalitate procedurală de finalizare a urmăririi penale prezentă în numeroase legislații occidentale**, tocmai pentru a oferi posibilitatea unei degrevări a organelor judiciare în ceea ce privește cauzele de o importanță redusă. Cu toate acestea, maniera de aplicare efectivă a renunțării la urmărirea penală diferă în funcție

[1] În acest mod, vor putea fi soluționate și anumite dosare cu autor necunoscut, de importanță redusă (A.N.), acestea putându-se finaliza cu o dispoziție de renunțare la urmărirea penală.

de specificul procedurilor fiecărui stat, aceasta îmbrăcând diverse forme, fiind în general pronunțată de către procuror, dar existând situații în care este posibil să fie dispusă de către un judecător.

Astfel, de exemplu, în dreptul italian, procedura penală cuprinde două etape distincte. În cursul primei etape, cea a anchetei preliminare, Ministerul Public efectuează cercetări și strânge, sub controlul judecătorului delegat cu efectuarea anchetelor preliminare, elemente probatorii pe baza cărora evaluează dacă este necesar să înceteze urmărirea penală sau să solicite trimiterea părții interesate pentru judecată în fața instanței penale. În acest ultim caz, decizia finală care dă o soluție favorabilă cererii sau care dispune neînceperea urmăririi penale este luată de către judecător, după o audiere informală. Eventuala decizie de trimitere în judecată a persoanei cercetate deschide cea de-a doua etapă a procedurii, denumită etapa dezbaterilor, la care judecătorul delegat cu efectuarea anchetelor preliminare nu participă. În această fază procesuală, elementele probatorii obținute de Ministerul Public în cursul etapei anchetei preliminare, care să îi permită să decidă dacă este necesară declanșarea acțiunii penale sau solicitarea clasării cauzei, trebuie să fie supuse dezbaterii contradictorii organizate în cursul procesului propriu-zis, pentru a obține valoarea de probă de sine stătătoare.

159. Am descris pe scurt un exemplu al unui model de proces penal, prezent în legislația italiană, pentru a evidenția concepția legiitorului în ceea ce privește rolul cercetării penale în vederea determinării adevărului judiciar pe bază de probe. În acest sens, remarcăm că legiitorul italian consideră că faza cercetării penale, instrumentată de organele Ministerului Public, are rolul de a „ghida” organul judiciar spre o soluție, însă fără ca probele obținute în această fază să aibă valoarea unor probe propriu-zise care să concretizeze adevărul căutat. Referirea la noțiunea de „**elemente probatorii**” în faza de cercetare, și nu la cea de „**probe**”, evidențiază faptul că, atâta vreme cât în timpul urmăririi penale inculpatul nu se bucură de posibilitatea discutării contradictorii a probelor obținute, acestea nu pot fi privite ca veritabile probe care să fie avute în vedere la stabilirea unui adevăr judiciar.

Consecința imediată care rezultă din aceste reguli procedurale constă în asumarea de către organele judiciare că scopul urmăririi penale nu este de a stabili un adevăr judiciar, ci de a strânge elemente probatorii care să ghideze organele judiciare la o anumită soluție, inclusiv una de clasare. Aflarea adevărului în aceste condiții va fi realizată doar în ipoteza unei trimeri a cauzei în fața judecătorului, în cazul unei clasări procesul rămânând în stadiul în care stabilirea adevărului nu a mai fost dorită de către stat.

În acest sens sunt și dispozițiile Codului de procedură penală, dreptul nostru intern având aceeași concepție cu privire la scopul urmăririi penale^[1]. Așadar, în cazul unei concretizări a urmăririi penale printr-o trimerie în judecată, judecătorul cauzei are datoria de a determina adevărul pe bază de probe, aceasta fiind faza procesuală care se va finaliza cu pronunțarea unui „adevăr” în sensul art. 5 CPP.

Secțiunea a 3-a. Justificarea principiului oportunității

§1. Avizul nr. 9 (2014) al Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni

160. Aprecierea interesului public, ca element fundamental în determinarea oportunității urmăririi penale, se regăsește și în cuprinsul legislațiilor altor state, fiind consacrat în mod expres, de exemplu, în Anglia^[2], Franța, Belgia sau Olanda.

^[1] Art. 285 CPP prevede la alin. (1) că „*Urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimeria în judecată*”.

^[2] Pentru o analiză a sistemului de drept procesual penal din Anglia, a se vedea D.J. SMITH, *Case Construction and the Goals of Criminal Process*, în *The British Journal of Criminology*, vol. 37, nr. 3/1997, www.services.oxfordjournals.org/am/enformation.ro și S. FIELD, *Fair Trials and*